

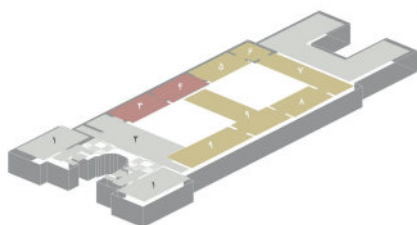
موزه ایران باستان موزه ملی ایران

به نام خدا

مجموعه موزه ملی ایران، به عنوان مهم‌ترین و قدیم‌ترین موزه کشور، دارای بیشترین یافته‌های باستان‌شناسی حاصل از کاوش‌های علمی از دوران پارینه‌سنگی تا اسلامی است که شامل دو موزه «ایران باستان» و «موزه باستان‌شناسی و هنر اسلامی ایران» است. موزه ملی ایران در سال ۱۳۱۶ خورشیدی در نخستین بنای موزه‌ای کشور گشایش یافت. این بنا را آندره گدار، معمار فرانسوی، با الهام از طاق کسرا و کاخ فیروزآباد فارس طراحی کرد و دو معمار ایرانی، عباسعلی معمار و استاد مراد تبریزی اجرای آن را به عهده گرفتند. «موزه ایران باستان» شامل دو بخش «پیش‌ازتاریخ» با آثاری از دوره پارینه‌سنگی قدیم تا اواخر هزاره

موزه ایران باستان

- ۱۱ تالار نمایشگاه موقت
- ۱۲ تالار معرفی موزه
- ۱۳ دوره پارینه‌سنگی
- ۱۴ دوره پارینه‌سنگی قدیم و میانه
- ۱۵ دوره پارینه‌سنگی جدید و نوسنگی
- ۱۶ دوره نوسنگی و مسرونگ
- ۱۷ آتار نوسنگی
- ۱۸ دوره روستاقینی آغازین
- ۱۹ دوره روستاقینی قدیم
- ۲۰ دوره روستاقینی میانه
- ۲۱ دوره روستاقینی جدید و
- ۲۲ دوره آغازین شورشینی

بخش پیش‌ازتاریخ، طبقه اول، موزه ایران باستان

مدل سه بعدی مجموعه موزه ملی ایران

چهارم پیش‌ازمیلاد (یعنی از کهن‌ترین دوره تا پیش از ابداع نگارش) و «دوران تاریخی» با آثاری از اواخر هزاره چهارم پیش‌ازمیلاد (یعنی آغاز به‌کارگیری نگارش) تا پایان دوره ساسانی است.

نمای اصلی موزه ایران باستان

پارینه‌سنگی میانی

۲۵۰,۰۰۰ سال پیش

پارینه‌سنگی قدیم

بین ۱-۲ میلیون سال پیش

• انسان نئاندرتال و انسان مدرن اولیه
• رواج صنعت ابزارسازی موستری و شیوه تراش لوالوا
• گسترش استفاده از غار و پناهگاه صخره‌ای

• پراکنش انسان راست‌قامت از آفریقا به آسیا و اروپا
• شکار و جمع‌آوری خوراک
• رواج صنعت ساخت ابزارسنگی الدووان و آشولی
• استفاده از آتش برای گرمایش و پخت

پیش از تاریخ

دوران پارینه‌سنگی

دوران شکار و گردآوری خوراک

(حدود ۲ میلیون سال تا حدود ۱۲ هزار سال پیش)

کهن‌ترین دست‌ساخته‌های انسان در ایران از مکان‌های باستانی کشف‌رود در خراسان، تاکیه در کرمانشاه، غار دربند رشی در گیلان، شیوه تو در مهاباد، لادیز در سیستان و بلوچستان و چند مکان دیگر به دست آمده و شامل ابزارهای سنگی دوره پارینه‌سنگی قدیم است که بیش از ۱ میلیون تا حدود ۲۰۰ هزار سال قدمت دارد. انسان‌های اولیه (انسان‌های راست قامت و احتمالاً هایدلبرگی) از این ابزارها برای شکستن استخوان، بریدن پوست و گوشت، تراش چوب و ساخت ابزارهای دیگر استفاده می‌کردند. نمونه‌های سنگواره این دوره مربوط به غار دربند رشی است که به گونه منقرض شده‌ای از خرس موسوم به خرس غار، دندان گوزن و بزکوهی تعلق دارند و در تالار ۱ به نمایش درآمده‌اند.

دوره پارینه‌سنگی میانی پیش از ۲۰۰ هزار سال پیش آغاز شد و تا حدود ۴۰-۴۵ هزار سال پیش به طول انجامید. انسان نئاندرتال و احتمالاً انسان مدرن اولیه در همین دوره در ایران می‌زیستند. در این دوره آثار سکونت در غارها و پناهگاه‌های صخره‌ای افزایش می‌یابد. آثار این دوره، شامل ابزارهای ساخته‌شده از سنگ چخماق و بقایای سنگواره جانوران یافت‌شده در غارها و پناهگاه‌هایی مانند مرتاریک (کرمانشاه)، غارهای کنجی و قمری (لرستان)، قلعه بزی و محوطه‌های نیاسر (اصفهان) و میرک (سمنان) در تالار ۱ به نمایش درآمده است. ابزارهای مهم این دوره انواع خراشنده و ابزار نوک تیز است که برای قصابی لاشه شکار، آماده‌سازی پوست و کارهایی از این دست استفاده می‌شده است. نخستین مدرک قطعی از حضور انسان نئاندرتال در

ساتور - سنگ مادر
کشف‌رود، خراسان
پارینه‌سنگی قدیم

ابزار بزرگ سه وجهی
امر مردگ، دشت
مهران، ایلام
پارینه‌سنگی قدیم

دندان آسیای کوچک انسان نئاندرتال
غار وزمه، اسلام آباد غرب، کرمانشاه
پارینه‌سنگی میانی

سنگ مادر لوالوا
هرسین، کرمانشاه
پارینه‌سنگی میانی

۴۰,۰۰۰ سال پیش

پارینه‌سنگی جدید

۲۰,۰۰۰ سال پیش

فرپارینه‌سنگی

- ابداع تیر و کمان و ابزارهای ترکیبی
- رواج صنعت ابزارسازی ریزتیغه زرزی در زاگرس
- افزایش صید گونه‌های آبی و پرندگان و استفاده از غلات خودرو

- ورود انسان هوشمند جدید به ایران
- رواج صنعت ابزارسازی تیغه - ریزتیغه تراودستی
- ساخت آویز و تزئینات شخصی، ابزار استخوانی

تیزه ارجنه
غار یافته، لرستان
پارینه‌سنگی جدید

ایران یک دندان آسیای کوچک از غار وزمه (کرمانشاه) مربوط به کودکی حدوداً ۸ ساله است که در این گالری دیده می‌شود.^۱ یک تکه استخوان با اثر برش لبه تیز ابزارسنگی و همچنین استخوان آهو و اسب‌سانان از دیگر نمونه‌های سنگواره است که در غار قلعه بزی اصفهان کشف شده و بیش از ۴۰ هزار سال قدمت دارد.

دوره پارینه‌سنگی جدید که حدود ۴۰ هزار سال پیش آغاز شد و حدود ۲۰ هزار سال پیش به پایان رسید، با ورود انسان هوشمند امروزی و فرهنگ آنها به ایران همزمان است. در این دوره ساخت ابزارهای سنگی از تیغه و ریز تیغه رواج یافت و در کنار آنها استفاده از ابزارهای استخوانی و تزیینات شخصی مانند آویز صدفی، دندان حیوانات و همچنین گل اخرا به عنوان ماده رنگی نیز متداول شد. از سکونت‌گاه‌های مهم این دوره غار یافته در لرستان، ملاورد و مر خزل در کرمانشاه، سفیدآب در کاشان است که نمونه‌هایی از یافته‌های آنها در تالار ۲ به نمایش درآمده است. از مشخصه‌های دوره بعد، فراپارینه سنگی، ابداع ابزارهای ترکیبی، استفاده از سنگ ساب و ذخیره‌سازی مواد خوراکی است. این دوره از حدود ۲۰ هزار سال پیش آغاز می‌شود و در حدود ۱۲ هزار سال پیش با اتمام عصر یخبندان به پایان می‌رسد. نمونه‌های آثار این دوره از مکان‌هایی مانند غار علی تپه و کمیشان در مازندران، پناهگاه پانسنگر در لرستان و غارهای هلیلان در تالار ۲ به نمایش گذاشته شده است. در این تالار همچنین مجموعه‌ای از بقایای سنگواره کفتار، خرس، گراز، گورخر و کرگدن از غار وزمه با قدمت بین ۷۰ تا ۱۰ هزار سال و همچنین بقایای علفخواران از غار مر خزل بیستون به نمایش درآمده است.

۱. علاوه بر این دندان، تاکنون دو دندان دیگر مربوط به انسان نئاندرتال در پناهگاه یوان کرمانشاه و غار قلعه کرد قزوین یافت شده است. همچنین بخشی از استخوان ساعد یک انسان، احتمالاً مربوط به انسان نئاندرتال، در غار بیستون کشف شده است.

آویز ساخته شده از صدف
غار علی تپه، مازندران
فراپارینه‌سنگی

صحنه شکار یک گورخر توسط انسان‌های نئاندرتال در نزدیکی رودخانه زاینده‌رود و غارهای قلعه بزی، دشت مبارکه اصفهان (بین ۴۰ تا ۵۰ هزار سال پیش).

مس و سنگ

نوسنگی با سفال

۴,۵۰۰ پیش از میلاد

۹,۰۰۰ پیش از میلاد

۱۲,۰۰۰ سال پیش

روستائشینی میانه و جدید

روستائشینی آغازین، قدیم و میانه

آغاز نوسنگی

- استفاده از فلز مس و استخراج نقره و طلا
- ابداع چرخ سفال‌گری
- رواج نخ‌ریسی و استفاده از پشم
- رواج استفاده از مهرهای مسطح گلی و سنگی
- استفاده از حیوانات در حمل بار و کشاورزی
- شکل‌گیری شهرهای اولیه

- آغاز روستائشینی
- آغاز سفالگری
- ساخت پیکرک‌های گلی و سنگی
- استفاده از مس به روش کچش‌کاری
- رواج حصیربافی

- آغاز اهلی کردن دام
- آغاز کشاورزی
- ساخت ظروف سنگی
- تولید ریزتیغه با شیوه فشاری

دوره نوسنگی و مس سنگی

دوره روستانشینی و شکل گیری شهرها (حدود ۱۰۰۰۰ تا ۵۰۰۰ سال پیش)

پیپرک گلی گراز، تپه سراب، کرمانشاه

دوره نوسنگی، حدود ۶۱۰۰ - ۷۰۰۰ پیش از میلاد، شماره اثر ۴۵۶۸

از اواخر دوره فراپارینه سنگی، گروه های شکارورز به تدریج در اردوگاه های فصلی ساکن شدند. این اردوگاه های اولیه به تدریج در تمام طول سال مسکونی شدند و روستاهایی با واحدهای مسکونی ساخته شده از سنگ و خشت در منطقه زاگرس شکل گرفتند. گونه های خودرو غلاتی چون گندم، جو و گونه های وحشی گوسفند، بز و خوک در منطقه زاگرس یافت می شدند. ساکنان این روستاهای اولیه موفق به اهلی کردن برخی گونه های حیوانات و کاشت غلات و در نهایت تولید خوراک شدند. در نتیجه جمعیت افزایش یافت و روستاهای جدید در خارج از این هسته های مرکزی، در دشت های آبرفتی و مناطقی مانند خوزستان، فارس و مرکز فلات ایران شکل گرفتند.

هرچند استفاده از ابزار و ظروف سنگی پیش از تشکیل شدن روستاها متداول بود، اما یکی از مهم ترین ابداعات دوره نوسنگی را می توان تولید سفال (۶۸۰۰ - ۷۰۰۰ پیش از میلاد) دانست. تا پیش از تولید سفال، انسان صرفا با استفاده از مواد اولیه طبیعی و با تغییر شکل دادن آن ها، ابزارهای مختلف را تولید می کرد. سفال ماده ای است که در طبیعت وجود ندارد و با

ظرف سفالی، تپه زاغه، دشت قزوین

دوره انتقالی مس و سنگ، حدود ۴۸۰۰ - ۵۲۰۰ پیش از میلاد

شماره اثر ۸۰۸۰

شکل دادن گل و حرارت دادن آن ساخته می شود. ظروف و اشیاء سفالی بسیار پایدار هستند به گونه ای که پس از حدود ۹۰۰۰ سال از ساخت آن ها، هنوز از بین نرفته است. به نظر می رسد که این فناوری بسیار مهم، برای نخستین بار در غرب و جنوب غرب ایران پدیدار شد. سفال های اولیه بیشتر ساده و خشن بودند، اما با گذشت زمان بر ظرافت آن ها افزوده شد و سفالگران سطح سفال های ساده را با نقوش هندسی، حیوانی، انسانی و گیاهی تزیین کردند. از نمونه سفال های این دوره می توان به سفال های یافت شده در روستاهای اولیه تپه سنگ چخماق، تپه جری، تپه موشکی، قلعه رستم، تپه چغابنوت، تپه حاجی فیروز و ... اشاره کرد.

ماکت سفالی خانه

تپه شرقی سنگ چخماق، شاهرود، سمنان

دوره نوسنگی، حدود ۵۳۰۰ - ۶۵۰۰ پیش از میلاد

شماره اثر ۸

۱,۲۰۰ پیش از میلاد

دوره آهن II

دوره آهن I

۱,۵۰۰ پیش از میلاد

دوره مفرغ / عیلام

۳,۳۰۰ پیش از میلاد

- پیدایش سلسله های محلی
- تولید و رواج اشیاء آهنی
- گسترش استفاده از تئوک (ریتون) های سفالی
- شکل گیری عیلام نو I

- استفاده از فلز آهن
- عیلام میانه
- ساخت معبد چغازنبیل

- ابداع خط و نگارش
- گسترش شهرنشینی
- گسترش مبادلات و تجارت
- حکومت عیلام آغازین و عیلام قدیم
- آغاز تولید اشیاء مفرغی

روستاهای اولیه از خانه‌های ساده و ساخته شده از چینه و خشت خام و سقف کاه‌اندود تشکیل شده بودند؛ پس از مدتی به خانه‌های چند اتاقی تبدیل شدند که در مواردی با مواد رنگی تزئین شده بودند. پیچیدگی روابط اجتماعی و تبلور باورهای مذهبی موجب شد تا مکان‌هایی برای نیایش همگانی ایجاد شود. مجموعه بزرگ و قابل توجه پیکرک‌های گوناگون گلی به دست آمده از روستاهای دوره نوسنگی، نشانه دیگری از ظهور و بروز چنین عقاید انتزاعی است که نمونه‌های آن از سراب و سنگ چخماق در بخش پیش از تاریخ موزه دیده می‌شود. یکی از مهم‌ترین پیکرک‌های گلی انسان از تپه سراب کرمانشاه به دست آمده که بیش از نه هزار سال قدمت دارد و به الهه باروری سراب مشهور است. در این دوره برای درو غلات از داس‌های

کاسه سفالی مخروطی، تل باکون الف، نزدیک تخت جمشید، فارس، حدود ۴۰۵۰ - ۴۵۰۰ پیش از میلاد، شماره اثر ۱۶

ترکیبی با دسته‌های چوبی یا استخوانی و تیغه سنگ چخماق استفاده شده است.

ظرف سفالی، سیلک، کاشان حدود ۳۷۵۰-۳۳۵۰ پیش از میلاد شماره اثر ۴۳

جام سفالی، شوش، خوزستان حدود ۴۳۰۰-۴۳۰ پیش از میلاد شماره اثر ۴۱۲

می‌توان گفت توسعه و پیشرفت در ابتدای دوره نوسنگی همزمان با یکجانشینی این فرصت را به وجود آورد که جوامع اولیه روستایی بر تولید غذا کنترل داشته باشند و همین امر منجر به افزایش جمعیت شد. با افزایش جمعیت و به دنبال آن افزایش روابط اجتماعی میان افراد، کشمکش‌ها و تضادهای اجتماعی نیز افزایش یافت و هنجارها و قوانین اجتماعی جدیدی برای برطرف کردن مشکلات و کشمکش‌های اجتماعی پدید آمد. این روند به‌طور اجتناب‌ناپذیری منجر به تشکیل یک طبقه نخبه برای هدایت و رهبری جامعه و تفکیک اقتصادی شد و در پایان مجموعه توسعه اجتماعی منجر به یک تغییر اجتماعی بنیادین دیگر شد که از آن با عنوان دوران شهرنشینی و تشکیل جوامع حکومتی (دولت- شهرها) یاد می‌شود.

باید در نظر داشت که پیش از شروع دوران شهرنشینی، افراد و سازمان‌های اجتماعی کنترل اقتصادی را برعهده داشتند. در اواخر دوره روستانشینی یعنی حدود ۵۰۰۰ سال پیش از میلاد مهرهای مسطح (استامپی) رواج یافتند. این ابزار ساده و اولیه برای کنترل دادوستد کالاها و شکل‌گیری شبکه مبادلات گسترده، در لایه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی به کار می‌رفت و سرانجام منجر به تأسیس سازمان‌های سیاسی و حکومت‌ها شد. نمونه‌هایی از این مهرها در مکان‌هایی مانند باکون، گیان و سه‌گابی یافت شده‌اند که در موزه قابل مشاهده هستند. علاوه بر ساخت مهرها، ساخت و استفاده از دیگر اشیاء گلی مانند اشیاء شمارشی یا ژتون، ابزار ریسندگی یا سردوک و پیکرک نیز در این دوره رایج شد.

۸۵۰ پیش از میلاد

دوره آهن III

۵۵۹ پیش از میلاد

دوره هخامنشی

۳۳۰ پیش از میلاد

دوره سلوکی

- مرگ اسکندر در ۳۲۳ پ.م.
- تأسیس سلسله سلوکی
- رواج هنر هلنی در ایران

- تأسیس نخستین امپراتوری
- استفاده از فارسی باستان، عیلامی و آرامی در نوشتار
- صدور منشور کوروش
- ایجاد تشکیلات چاپارخانه و پست و جاده شاهی
- حفر مجدد کانال سوئز در ۵۱۶ پ.م
- ضرب سکه به فرمان داریوش

- تشکیل حکومت مانا
- تشکیل حکومت الیبی
- تشکیل حکومت ماد
- پادشاهی عیلام نو I و II
- تولید ظروف سفالی لعابدار (با استفاده از اکسید فلزات)

شکل‌گیری حکومت‌های اولیه و جوامع شهرنشین (حدود ۷۰۰ - ۳۳۰۰ پیش از میلاد)

دوره مفرغ (۳۰۰۰ تا ۱۵۰۰ پیش از میلاد) دوره‌ای از تاریخ ایران است که مهم‌ترین دست‌آوردهای آن استفاده گسترده از آلیاژ مفرغ و همزمان با آن برداشتن نخستین گام‌ها برای تشکیل حکومت است. فناوری دستیابی به آلیاژ مفرغ (آمیخته‌ای از مس و قلع) به تولید گسترده اشیای مفرغی مانند ظرف، جنگ‌افزار، یراق‌آلات اسب، پیکره‌های انسانی و جانوری، آثار تزئینی و آیینی مانند سرسنجاق، بازوبند و گردنبند و سرغلم‌ها منجر شد. در لرستان، کرمانشاه و ایلام مجموعه‌های متعدد مفرغی به‌دست‌آمده از نظر هنری منحصربه‌فرد است و در آن‌ها بر نقوش جانوری، انسانی، گیاهی، اساطیری و ترکیبی تأکید بسیار شده است. از محوطه‌های مهم این دوره می‌توان به گودین، گیان، شوش، شهرسوخته، شهداد، یحیی، یانیق و ... اشاره کرد.

کاسه سفالی پایدار با نقش بز کوهی و درخت،
شهرسوخته، سیستان و بلوچستان، دوره مفرغ، حدود
۲۴۰۰ - ۲۸۰۰ پیش از میلاد، شماره اثر ۱۳۲۶۱

نیم تنه گلی انسان
شهداد، کرمان
دوره مفرغ، حدود ۱۸۰۰ - ۲۵۰۰ پیش از میلاد
شماره اثر ۱۰۳۳

ظرف از جنس سنگ صابون
جیرفت، کرمان
دوره مفرغ، حدود ۲۶۰۰ - ۲۴۰۰ پیش از میلاد
شماره اثر ۱۰۷۰۶

۶۵۱ میلادی

دوره ساسانی

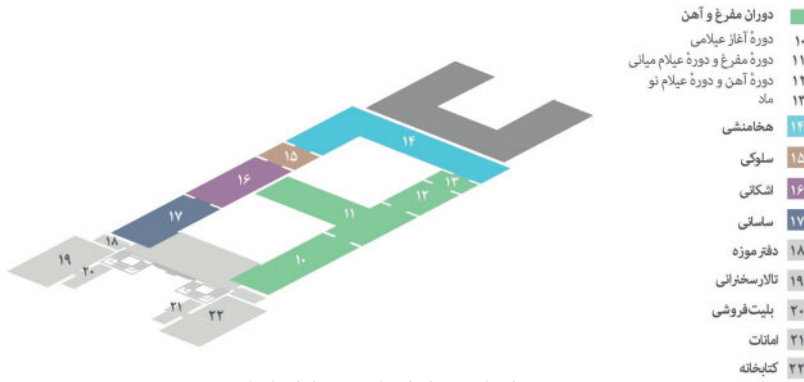
۲۲۴ میلادی

دوره اشکانی

۲۵۰ پیش از میلاد

- رسمی شدن آیین زرتشتی
- ایجاد استحکامات دفاعی در مرزهای ایران (دریوند، همیشه و ...)
- طراحی و ساخت سیستم‌های آبرسانی و سدسازی
- ایجاد مراکز سکونتی با پلان‌های از پیش تعیین شده
- تلاش برای گسترش مرزهای ایران به زمان هخامنشی

- آغاز حکومت اشکانیان در ۲۵۰ پ.م
- استفاده از خط و زبان پهلوی اشکانی
- سیستم حکومتی ملوک‌الطوایفی
- استفاده از گچ‌بری در تزئینات داخلی معماری

بخش دوران تاریخی، طبقه همکف، موزه ایران باستان

عیلامی‌ها نخستین شهرها را در جنوب و جنوب‌غرب ایران (خوزستان و فارس) بنا کردند. تاریخ تمدن عیلام به چهار دوره اصلی آغاز عیلامی (حدود ۳۳۰۰ تا ۲۷۰۰ پیش‌ازمیلاد)، عیلام قدیم (حدود ۲۷۰۰ تا ۱۵۰۰ پیش‌ازمیلاد)، عیلام میانه (حدود ۱۵۰۰ تا ۱۱۰۰ پیش‌ازمیلاد) و عیلام نو (حدود ۱۰۰۰ تا ۵۳۹ پیش‌ازمیلاد) تقسیم می‌شود. از هر چهار دوره در تاریخ عیلام آثار فراوانی برجای مانده، اما دوره عیلام میانه اوج قدرت این تمدن به حساب می‌آید. زیگورات چغازنبیل و مجموعه بناهای اطراف آن از مهم‌ترین بقایای معماری این دوره است و آثار مهمی چون پیکره سفالی گاو با کتیبه‌ای بر پشت آن، لوله‌های شیشه‌ای، آجرنوشته‌ها، پلاک‌های تزیینی دیوار

پیکره سفالی گاونر با نبشته عیلامی چغازنبیل، شوش، خوزستان
دوره عیلامی میانه، حدود ۱۲۵۰ پیش‌ازمیلاد
شماره اثر ۳۲۱۳

و گل‌میخ‌های کتیبه‌دار از این دوره در تالار موزه به نمایش درآمده است. با آنکه عیلامی‌ها شیوه نگارش خاص داشتند، در حدود ۲۲۰۰ پیش‌ازمیلاد خط میخی را، که به دلیل نگاره‌های میخ‌مانند آن به این نام خوانده می‌شود، از همسایگان غربی خود در بین‌النهرین برگرفتند، با زبان خود انطباق دادند و به کار بستند. از آن پس در عیلام، دو خط عیلامی و اکدی (و گاهی سومری) به منظوره‌ای گوناگون به کار رفته است.

حداصل دوره مفرغ و امپراتوری هخامنشی در تاریخ ایران با نام «دوره آهن» شناخته شده است که ویژگی فنی آن آشنایی با چگونگی ذوب فلز آهن است. نکته دیگری در مورد این دوره زمانی، گسترش توانمندی سفالگران در ساخت فرم‌های متنوع خصوصاً فرم‌های جانوری است که نمونه‌های آن از کرانه‌های دریای مازندران تا گیلان و تالش در گورستان‌های متعدد به دست آمده است.

جام زرین
مارلیک، گیلان، دوره آهن II، حدود ۸۵۰ - ۱۱۵۰
پیش از میلاد
شماره اثر ۷۶۹۸

ویژگی‌های مشهود دوره آهن الگوهای نسبتاً مشابه در آیین تدفین است که به نظر می‌رسد متأثر از اعتقاد به زندگی پس از مرگ بوده، که به قرارگیری اشیاء فراوان در درون گورها می‌انجامد. از جمله آثار مهم به دست آمده از این گروه یافته‌های عمارلو، کلورز، مارلیک و املش (گیلان)، سیلک (کاشان)، قیطره (تهران)، خوروی (البرز) و ... است. از برخی محوطه‌های دوره آهن همچون حسنلو (آذربایجان غربی)، زیویه (کردستان)، باباجان (لرستان) و نوشیجان (همدان) بقایای آثار معماری نیز به دست آمده است.

همچنان که اشاره شد دستیابی به فن ساخت اشیاء آهنی به ویژه در زمینه تولید جنگ‌افزار، زیورآلات و ادوات کشاورزی، دلیل اصلی نام‌گذاری این دوره است، گرچه هنوز فلز مفرغ بیشترین استفاده را داشته است.

وجود بقایای بسیار از تدفین اسب با یراق‌آلات مفرغی (گاه در کنار تدفین‌های انسانی و گاه به صورت منفرد) نشان از اهمیت زیاد اسب در این دوره دارد. حکومت‌های بومی فراوانی در این بازه زمانی شکل گرفت که از برخی از آن‌ها اطلاعاتی محدود در حد نام و حدود قلمرو و از برخی دیگر مانند ماناها (در جنوب دریایچه ارومیه) آثار شاخصی چون آجرهای لعابدار از دو محوطه باستانی رَبط و قَلايِچي در آذربایجان غربی و عاج‌های زیویه در کردستان باقی مانده است. حکومت الیپی را با محوطه‌های سُرْخ‌دُم لُری و سُرْخ‌دُم لَکی لرستان در باستان‌شناسی ایران می‌شناسند که البته همه این حکومت‌ها بعدها در درون ماد ادغام شدند و زمینه تشکیل امپراتوری هخامنشی را فراهم آوردند.

آجر منقوش لعابدار
قَلايِچي، بوکان، آذربایجان غربی
حدود ۷۰۰ - ۸۰۰ پیش از میلاد (فرهنگ مانا)
شماره اثر ۱۳۶۵۳

دوره هخامنشی (۳۳۰ - ۵۵۹ پیش از میلاد)

امپراتوری پارسی هخامنشی، که در حدود ۲۵۰۰ سال پیش شکل گرفت، در گسترده‌ترین شکل جغرافیایی‌اش از دریای اژه و مدیترانه و مصر در غرب تا هند و کوه‌های هندوکش در شرق را دربر می‌گرفت. اسناد به‌جای‌مانده از دوره هخامنشی نشان می‌دهد به‌کارگیری خط در دستگاه حکومتی آنان بسیار گسترده است. در این اسناد مدارک گسترده حسابداری و مدیریت، حقوق و دستمزد کارگران و سایر جزئیات مدیریتی این دوره به چشم می‌خورد.

داریوش بزرگ برای نخستین‌بار در ایران سکه ضرب کرد و فنون گوناگون به‌ویژه سنگ‌تراشی و فلزکاری در این دوره شکوفا شد. نقش‌برجسته بارعام تخت‌جمشید، ستون سنگی با سرستون به شکل دو گاو پشت‌به‌هم، تندیس سنگی داریوش، که بر پایه‌ای استوار است و به فرمان وی در مصر ساخته شده و پیکره سنگی پنه‌لوپه نمونه‌های شاخص این دوره‌اند. در این دوره، با استفاده از سنگ لاجورد و ترکیبی از خمیر آبی اشیایی مانند پیکره شیر نشسته، گاو و سردیس شاهزاده هخامنشی ساخته شده است.

پیکره سنگی داریوش، شوش، خوزستان
دوره هخامنشی، ۴۸۶ - ۵۵۰ پیش از میلاد، شماره اثر ۴۱۱۲

پیکره سنگی سگ
تخت جمشید، فارس
دوره هخامنشی، حدود ۵۵۰
پیش از میلاد، شماره اثر ۳۴۰

دوره سلوکی (۱۴۶ - ۳۱۳ پیش از میلاد)

بخشی از سر مفرغی یک سردار سلوکی، کل چندار، دره شمی، خوزستان، دوره سلوکی، حدود ۱۸۷ - ۲۲۳ پیش از میلاد، شماره اثر ۴۷۷

پس از حمله اسکندر، جانشینان وی در ایران حکومت سلوکی را بنیاد نهادند. از پیامدهای تأسیس حکومت سلوکی در ۳۱۳ پیش از میلاد در ایران رواج هنر و فرهنگ هلنی، ساخت پیکرهای مفرغی خدایان یونانی مانند زئوس، هرمس، دمتر، سکه‌هایی با ترکیب چهره اسکندر و ایزدان همراه با خط یونانی و همچنین احداث معبد لائودیسه در نهاوند است. سنگ‌نوشته یادمان این بنا که به دستور آنتیوخوس سوم نگاشته شده و همچنین بخش‌هایی از پیکره مفرغی یک سردار سلوکی، که از معبد شمی در ایذه (خوزستان) به دست آمده، از آثار به‌نمایش درآمده در موزه ایران باستان است.

سنگ‌نوشته یونانی معبد لائودیسه، نهاوند، همدان، دوره سلوکی، حدود ۱۴۶ - ۳۱۳ پیش از میلاد، شماره اثر ۳۹۹۲

پیکره مفرغی زئوس
نهاوند، همدان
دوره سلوکی، حدود
۱۴۶-۳۱۳ پیش از میلاد،
شماره اثر ۴۴۴

دوره اشکانی (۲۵۰ پیش از میلاد تا ۲۲۴ میلادی)

اشکانیان که سوارکارانی سلحشور و تیراندازانی ماهر از شمال شرق ایران بودند، حکومتی تشکیل دادند که به نام بنیان‌گذار آن، اشک اول، اشکانی نامیده شد. اشکانیان حدود ۵۰۰ سال بر ایران حکومت کردند. کشف آثاری از این دوره در شهرهایی مانند نسا در ترکمنستان، هکاتوم‌پلیس یا شهر صددروازه، دورا اروپوس در ساحل فرات، هاترا، پالمیر (شهری تجاری در سوریه) و منطقه الیمایی‌ها در خوزستان نشان‌دهنده اهمیت و گستردگی این امپراتوری در دوره‌های مختلف است.

نقش‌برجسته‌های سنگی، انواع سفال‌های کتیبه‌دار به خط آرامی و پهلوی اشکانی، پیکرک، ظرف، مجسمه و انواع تکوک (ریتون)‌های سفالین، مفرغی، شیشه‌ای، سیمین و زرین در اندازه‌های کاربردی، طبیعی و کوچک، از آثار منسوب به اشکانی‌ها است. مجسمه بزرگ‌زاده اشکانی حکایت از دانش اشکانیان در فلزکاری به‌ویژه ریخته‌گری پیکره‌های بزرگ دارد.

مومیایی طبیعی موسوم به مرد نمکی شماره ۱، شامل سر یک انسان و پای این شخص در چکمه چرمی که همراه آن دو چاقوی آهنی، یک شلوارک پشمی، یک میله نقره‌ای، یک قلاب سنگ، تکه‌هایی از طناب چرمی، چاقو تیزکن، گردو، تکه‌های سفالین یک آبخوری کوچک و تکه‌های پارچه طرح‌دار یافت شده است. معدن چهارآباد، زنجان، اواخر دوره اشکانی / اوایل دوره ساسانی، شماره اثر ۲۹۵۹

مجسمه مفرغی بزرگ‌زاده اشکانی، شمی، ایذه، خوزستان، حدود ۵۰ پیش از میلاد تا ۵۰ میلادی، شماره اثر ۲۴۰۱

دوره ساسانی (۶۵۱ - ۲۲۴ میلادی)

بشقاب سیمین زراندود با نقش شکار شیر
ساری، مازندران
نیمه دوم سده دوم میلادی تا نیه دوم
سده سوم میلادی
دوره ساسانی
شماره اثر ۱۲۷۵

ساسانیان که در ۲۲۴ میلادی قدرت را در دست گرفتند، مدعی تداوم دوره باشکوه هخامنشی بودند و هنر شاهانه ساسانی به لطف نقوش پارچه‌های ابریشمی، ظروف سیمین زراندود و گچبری‌هایشان در سراسر آسیا و اروپا گسترش یافت. گچبری‌ها و موزاییک‌کاری‌های بی‌نظیر در بخش تاریخی موزه از تزیینات معماری باشکوه این دوره در تپه حصار دامغان، چال‌ترخان در ری، حاجی‌آباد و بیشاپور در فارس به دست آمده است. اشیاء فلزی، به‌ویژه ظروف سیمین، در اشکال متنوع، با نقوش انسانی و حیوانی گوناگون تزیین شده است. در این دوره سکه‌ها را با نقش پادشاهان با انواع تاج‌ها، تزیینات آرایشی و کتیبه‌های پهلوی ساسانی، با دقت و ظرافت بسیار ضرب کرده‌اند.

نیم‌تنه گچی یک صاحب‌منصب
حاجی‌آباد، فارس
دوره ساسانی، حدود ۳۷۹ - ۳۰۹
میلادی
شماره اثر ۴۷۲۵

سکه سیمین، شاپور دوم
حاجی‌آباد، فارس
دوره ساسانی، حدود ۳۷۹ - ۳۰۹ میلادی
شماره اثر ۲۴۳

سنجاق سر مفرغی، لرستان
دوره آهن II، حدود ۶۵۰ - ۹۵۰
پیش از میلاد
شماره اثر ۱۴۵۹

سرتبر مفرغی
گورستان زالواب، کرمانشاه
دوره آهن I، حدود ۱۰۰۰ - ۱۲۰۰ پیش از میلاد
شماره اثر ۴۹۶

ساعات و روزهای بازدید:

همه روزه به استثنای
برخی از ایام سوگواری
بهار و تابستان: ۹-۱۹
پاییز و زمستان: ۹-۱۷

تهران، خیابان امام خمینی،
نیش خیابان سی تیر،
خیابان پروفیسور رولن،
پلاک ۱

تلفن: ۶۶۷۰۲۰۶۱-۶
فکس: ۶۶۷۴۶۱۶۴
کدپستی: ۱۱۳۶۹۱۷۱۱۱

نقشه موقعیت و راههای دسترسی به موزه ملی ایران

اسکن کنید
SCAN ME

وبگاه موزه ملی ایران

متن: فریدون بیگلری، یوسف حسن زاده، کامیار عبدی، عباس علیزاده،
جبرئیل نوکنده
عکس: ندا طهرانی، نیما فکورزاده، امیر فرزاد، محبوبه قلیچ خانی و آرشیو
موزه ملی ایران
طراحی و اجراء: ام البنین غفوری و یوسف حسن زاده
ناشر: موزه ملی ایران، بهار ۱۴۰۱، چاپ ششم

<http://irannationalmuseum.ir/fa/>

۱۴۰۱

انتشارات
موزه ملی ایران

